

K rozdílu mezi odstupným a sankcí za odstoupení

Je poměrně častým jevem, že se ve smlouvách mezi podnikateli nebo přiložených obchodních podmínkách objevuje ustanovení o smluvní pokutě, kdy je touto pokutou sankcionováno odstoupení jednoho z účastníků od smlouvy. Je v takovém případě sankce platně sjednána, nebo si měly strany sjednat možnost ukončení smluvního vztahu úhradou odstupného?

Odstoupit od smlouvy může podle § 344 obchodního zákoníku účastník smluvního vztahu pouze tehdy, pokud to stanoví smlouva, nebo zákon. Zákon upravuje právo odstoupit od smlouvy za vymezených podmínek, vždy je to na základě určité právní skutečnosti, která nastala po vzniku závazku mezi smluvními stranami. Jmenovitě je to právo z odpovědnosti za porušení závazku, v důsledku prodlení, které znamená podstatné porušení smluvní povinnosti, dále v případě, kdy smlouva nebyla prodlením podstatným způsobem porušena, ale povinnost nebyla splněna ani v dodatečně v přiměřené lhůtě. Žádná ze stran nemá právo od smlouvy odstoupit (ukončit závazek) v jiném případě, než v případě stanoveném zákonem nebo smlouvou (obchodními podmínkami). Odstoupení v rozporu se zákonem nebo smlouvou by bylo neplatné a nemělo by žádné právní účinky.

Například v případě kupní smlouvy je možné ze zákona odstoupit pouze v případě vad dodaného zboží podle § 436 obchodního zákoníku a v případě, že se nejedná o vady zboží, je odstoupení možné pouze tehdy, umožňuje-li to smlouva.

V obchodních podmínkách či smlouvách často najdeme ustanovení, podle kterého je jeden z účastníků postihován sankcí za to, že od smlouvy odstoupí. Ustanovení obchodních podmínek o sankci za odstoupení účastníka od smlouvy nemusí být dle mého názoru sjednáno platně s ohledem na ustanovení § 355 obchodního zákoníku o odstupném. V případě sjednání možnosti odstoupení za úhradu odstupného je kterákoli ze stran smlouvy oprávněna smlouvu zrušit zaplacením určité částky jako odstupného. Smlouva se pak zrušuje od doby svého uzavření (zpětně), když osoba oprávněná odstoupit oznámí druhé straně, že svého práva využívá a stanovené odstupné zaplatí. Z logiky věci by měl být tento způsob jediným možným pro „zpoplatněné“ odstoupení od smlouvy, jiný způsob v tomto případě totiž obchodní zákoník nepřipouští.

Sankcionované odstoupení může být dle mého názoru sjednáno neplatně, protože by mělo být sjednáno odstupné v souladu s § 355 obchodního zákoníku, nikoliv smluvní pokuta za odstoupení. V případě stanovení smluvní sankce za odstoupení dochází dle mého názoru k neoprávněnému postihu kupujícího za to, že využije své oprávnění od smlouvy odstoupit. Zákon přímo neříká, že je sankcionované odstoupení nemožné (a takové ujednání neplatné), nicméně pro takový případ umožňuje možnost sjednání odstupného. Sankce za odstoupení je tedy dle mého názoru neplatně sjednaná s ohledem na to, že její účel odporuje zákonu a je v rozporu s dobrými mravy. V tuzemském právu je navíc obecně nepřípustné sankcionovat zákonné oprávnění účastníka právního vztahu.

S případným argumentem, že sice nebylo sjednáno odstupné, ale že sjednaná sankce za odstoupení je totožný institut, je jistě možné se vypořádat i tak, že obě ujednání jsou v jádru rozdílná. Zatímco odstupným se jeden z účastníků svým způsobem „vykupuje“ a není pro něj jiná možnost ukončení

závazku, tak v případě sankcionovaného odstoupení účastník jednostranně ukončí smluvní vztah a je na druhém účastníkovi, zda vůči němu sankci uplatní, či nikoliv. V případě odstoupného je tedy úhrada plnění obligatorní, zatímco smluvní sankci (pokutu) druhý účastník může a nemusí uplatnit.

S ohledem na výše uvedené se tedy domnívám že ustanovení o sankcionovaném odstoupení nemusí být ve smlouvě či obchodních podmínkách sjednáno platně.

Po dokončení tohoto článku jsem byl upozorněn na dva zajímavé judikáty, které obsahují právní názory vztahující se k výše popsané problematice.

Prvním je rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. dubna 2006, sp. zn. 33 Odo 469/2006 . V tomto rozhodnutí soud konstatuje, že: *„opírá-li se odstoupení od smlouvy o konkrétní právní důvod stanovený objektivním právem, resp. smlouvou, nelze hovořit o porušení smluvní povinnosti ve smyslu § 544 odst. 1 obč. zák. a že v takovém případě odstoupení od smlouvy nevyvolává důsledek spočívající v povinnosti zaplatit smluvní pokutu. Ujednání, jehož smyslem je sjednání smluvní pokuty pro případ výkonu práva odstoupení od smlouvy a nikoliv pro případ porušení smluvní povinnosti, je tak v rozporu s ustanovením § 544 obč. zák., a je tedy, jak správně namítli dovolatelé, absolutně neplatné podle § 39 obč. zák.“*

V druhém rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010 je traktováno následující: *„Z daného ujednání je zřejmé, že účastnice vázaly zaplacení smluvní pokuty na případ zániku závazku odstoupením od smlouvy. Vznik smluvní pokuty ale nelze vázat na zánik závazku - na výkon práva odstoupit od smlouvy.“ a „je-li zaplacení smluvní pokuty vázáno v dané věci na odstoupení účastníka od smlouvy, byť odůvodněné porušením povinnosti druhé smluvní strany, jde o ujednání, které odporuje kogentnímu ustanovení § 544 odst. 1 obč. zák. a jako takové je podle § 39 obč. zák. neplatné.“*

Z citovaných judikátů jednoznačně vyplývá, že odstoupení účastníka od smlouvy je dovolené jednání, které nemůže být sankcionováno smluvní pokutou. Pro případ, kdy by odstoupení účastníka od smlouvy mělo zakládat nárok druhého účastníka na určitou kompenzaci, není možné sjednat smluvní pokutu za odstoupení, ale musí být sjednáno odstoupné.

Mgr. Jan Mandát

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Nová pravidla ICC pro rozhodčí řízení: Přehled klíčových změn účinných od 1. června 2026](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [Když model počítá správně, ale závěr je zavádějící: limity AI při oceňování podniků](#)
- [Nařízení prodeje jednotky jako ultima ratio ochrany práv ostatních vlastníků?](#)